

תוכנית הלימודים לחטיבת הביניים

תשפ"ז

חטיבת הביניים או חטיבת הנעורים היא צומת מרכזי בכל הנוגע לעיסוק בשפה לצורכי למידה. המעבר מבית הספר היסודי לחטיבת הביניים מאופיין במעבר ממסגרת לימודית הכוללת מספר מצומצם יחסית של תחומי דעת למסגרת אקדמית למחצה, המאופיינת במספר רב של מקצועות, אשר מלמדים אותם מורים-מומחים בתחומם. לצד האוריינות הלשונית הכללית (**האוריינות הגנרית**) הולכת ומתחדדת האוריינות הייחודית לתחומי הדעת (**האוריינות הדיסציפלינרית**), וזהו האתגר הגדול של כלל המורים בחטיבת הביניים ושל המורים לעברית בפרט. נוסף על כך שיעורי העברית מעמיקים את הידע המטה-לשוני ומבקשים לתת בידי התלמידים כלים להבנה מעמיקה של המערכת הלשונית העברית, הבנה שתשריש אצלם מודעות לשפה, תקדם שימוש בשפה והוטה ותקנית בדיבור ובכתיבה ותסייע בקריאה ובהבנה של טקסטים מורכבים ומגוונים.

[כישורים אורייניים חוצי תחומי דעת – שלהב"ת בראייה בית-ספרית](#)

[דגשים כלליים לתוכנית הלימודים בחטיבת הביניים](#)

[בקיוון העברית – הוראה למידה הערכה בסביבות דיגיטליות](#)

[מבחן תנופה בעברית \(שפת אם\) לכיתה ט](#)

[מבחן מפמ"ר עברית לכיתות ז-ח להערכה פנימית](#)

[כלי הערכה מבוססי בינה מלאכותית](#)

[מפרט התכנים בחטיבת הביניים](#)

כישורים אורייניים חוצי תחומי דעת – שלהב"ת בראייה בית-ספרית

המקצוע "עברית" קשור בכל מקצועות הלימוד בבית הספר. כישורי ההבנה וההבעה המטופחים בלימודי העברית משמשים את הלומדים בכל מקצועות הלימוד. הוא הדין במה שנוגע לכתיבת עבודות, לחלופות בהערכה, לניסוח דברים בכתב ובעל-פה בסיטואציות שונות בחיי היום-יום וכיוצא בזה. שילוב האוריינות בתחומי הדעת השונים מושתת על עקרונות של שיתוף פעולה עימם מן ההיבט האורייני ותומך ביצירת קשרים הדוקים בין המורים לעברית לבין המורים בתחומי הדעת האחרים כדי לפתח שפה משותפת בכל הקשור לעיסוק במיומנויות הלשון, הבנת הנקרא וההבעה בכתב ובעל-פה.

ראייה מערכתית חשובה ביותר להטמעת עקרונות [שלהב"ת](#) (שילוב הבנה והבעה בתחומי הדעת). עקרונות שלהב"ת יכולים להתבטא באופנים שונים, כגון מיזמים בין-תחומיים שהציר המארגן שלהם הוא אורייני; יישום ההיבט האורייני כפי שמופיע בתוכניות הלימודים בתחומי הדעת; בחירת מיומנויות חוצות תחומי דעת ועוד. **אופני ההערכה בתוכנית ההיבחנות הגמישה במקצועות מדעי הרוח מחייבים הטמעת כישורים אורייניים חוצי דיסציפלינות על פי עקרונות שלהב"ת כבר בחטיבת הביניים.**

יש למסד ישיבת צוות קבועה המשותפת לצוותי המורים לעברית ולצוותים במקצועות רבייה-מלל, לתחומי הדעת הנבחרים או לנציגי הצוותים הללו על-פי אחד מהדגמים המוצעים בעקרונות שלהב"ת. חשוב שבית הספר יזמין הדרכת שלהב"ת ויצרף אליה מורים מובילים (כגון רכזי מקצוע) בתחומי הדעת האחרים. בתוך כך, חשוב שהאחראי/ת על הפדגוגיה בבית הספר יהיה שותף לתכנון ההדרכה הבית-ספרית וישתתף במפגשי ההדרכה הללו. המידע על ההדרכה הבית-ספרית ועל שילובם של מורים מתחומי הדעת השונים מופיע [בפורטל הפדגוגי](#).

דגשים כלליים לתוכנית הלימודים בחטיבת הביניים

- החומר הנלמד הוא **ספירלי ומצטבר**: בכל שכבת גיל נכללים תוכני הלימוד מהשנים הקודמות. הנושאים מצוינים על-פי שכבת הגיל לצורך **הקניה ולמידה מפורשות** של המיומנות או של הנושא הלשוני. רמת המורכבות של הטקסטים כמו גם מורכבות המיומנות תעלה עם שכבת הגיל.
- התכנים כפי שיוצגו בהמשך מאורגנים על-פי תחומי השפה, אולם כל אחד מן הנושאים עשוי להילמד כמטרה כשלעצמה או כאמצעי להוראת נושא אחר, כלומר הוראה **המשלבת בין התחומים**. כך למשל הקריאה או הדיון יכולים להיות מוקד השיעור, אך הם גם חייבים להיות בסיס לשיעור המתמקד במיומנויות כתיבה. מיומנויות בכתיבה תמיד יהיו בסיס לפרזנטציה וכדומה. גם הידע על הלשון יילמד ויתורגל לעיתים במבודד ולעיתים בהקשרים מתאימים של הוראת הבנת הנקרא והכתיבה.
- חשוב להבחין בין **הוראה והקניה מפורשת** של המיומנות או הנושא ותרגולם במבודד לבין תרגול כולל דוגמת מבחני מיצ"ב, אסיף, תנופה או משימות מפמ"ר.
- התכנים מוצגים כרשימת נושאים ומיומנויות על-פי חטיבות הגיל, אך בבניית תוכנית העבודה מומלץ להציג את הנושאים המרכזיים לצד הנושאים המשרתים אותם: לדוגמה, הבחנה בין עובדה לבין דעה תחת איתור טענה הכותב, נסיבות השיח כחלק מהמודעות לנמען וכדומה.
- לרשות המורים עומדים מבחני מיצ"ב, מבחני אסיף, מבחני תנופה, מבחני מפמ"ר ומחווניהם. חשוב להשתמש בהם לצורך מיפוי שליטת התלמידים במיומנויות ובניית תוכנית עבודה ממוקדת נתונים. המבחנים מופיעים באתר [ראמ"ה](#) וב[פורטל הפדגוגי](#).
- הנושאים המופיעים בכל שכבת גיל הם **דרישות הסף** לשכבת הגיל, על כן התלמידים ייבחנו גם בנושאי הלימוד שנכללים בשכבות הגיל הצעירות יותר.

בקיוון העברית – הסביבות הדיגיטליות לחטיבת הביניים

הסביבות המוצעות למורים לעברית ללא תשלום הן סביבות moodle של משרד החינוך וכוללות מערכת מתקדמת למורה לניהול הלמידה. חומרי הלמידה בסביבות הם **פיתוח של הפיקוח על הוראת העברית, מותאמים לתוכנית הלימודים בעברית** ומבוססים על ידע חדש ועדכני בהוראת תחום הדעת.

לרשותכם מרחבי לימוד ("ספרי לימוד") לכל שכבת גיל ז-ט, סביבה להוראת עולים וסביבה להכנת תלמידי כתיבה דיגיטלי. כל ספר לימוד כולל רכיבי תרגול ולמידה עצמית, מבחנים וחומרי עזר נוספים למורה.

מאפייני הלמידה בסביבות המקוונות:

- ✓ **קידום התלמידים, למידה עצמאית ומתן מענה דיפרנציאלי:** הלמידה בסביבה מאפשרת התקדמות אישית תוך ביצוע תרגילים מגוונים בחיווי מיידי ואוטומטי של המערכת.
- ✓ **דיפרנציאליות:** הסביבה מזמנת הוראה המותאמת לכל תלמיד/קבוצה/כיתה.
- ✓ **זמינות ומקום:** הלמידה בסביבות מתאפשרת בכל זמן ומכל מקום ומתאימה מאוד ללמידה מרחוק בעיתות חירום.
- ✓ **שיתופיות:** הסביבה תומכת ביישום למידה שיתופית בתוך בית הספר ומחוצה לו.
- ✓ **גמישות:** הלמידה מאפשרת גמישות והתאמה לצרכים הייחודיים של המורה והתלמידים.
- ✓ **משוב וניהול למידה:** הסביבות מאפשרות מתן משוב והפקת דוחות למידה והתקדמות.

כניסה לסביבות המקוונות [בקיוון העברית](#)

קראו על [שילוב בינה מלאכותית](#) בהוראת עברית בסביבות המקוונות.

מבחן תנופה בעברית (שפת אם) לכיתה ט

בשנת תשפ"ז ייבחנו תלמידי כיתות ט בבחינה ארצית באנגלית או במדע וטכנולוגיה או בעברית. כל בתי הספר יידגמו על ידי ראמ"ה (הרשות הארצית למדידה והערכה) לבחינה במקצוע אחד מבין המקצועות שצוינו. הדגימה תיעשה באופן שיאפשר לייצר מדגם ארצי מייצג בכל מקצוע מדי שנה. הבחינה בבית הספר שיידגם תועבר בכל הכיתות בשכבה, ובית ספר יקבל דיווח על תוצאות ההערכה שלו. המועד האחרון שבו יעודכנו בתי הספר על המקצוע שבו ייבחנו הוא 16 בנובמבר 2026 ו' בכסלו תשפ"ז.

הבחינה בעברית תתקיים ב־20 בינואר 2027, י"ב בשבט תשפ"ז.

אנו מציעים לכל בתי הספר שלא יעלו במדגם להיבחן בבחינה בעברית כדי לשפר את תהליכי ההוראה והלמידה הבית ספריים על בסיס נתונים מתוקפים. הישגי בתי הספר המתנדבים להיבחן (כלומר, בתי הספר שאינם במדגם) אינם משתקלים בממוצע הארצי, והנתונים נשלחים אך ורק למנהלי/ות בתי הספר שירצו בכך.

חשוב לדעת: אין ציונים בבחינה המדגמית, אלא מיפוי של חוזקות ואתגרים.

תוכלו לצפות בסרטון הסבר קצר על עיקרי המערך השנה. למידע נוסף על מערך המבחנים והסקרים בתשפ"ה: <https://rama.edu.gov.il/go/25>.

הצעות וקישורים לתרגול על-פי מפרט התכנים למבחן תנופה בעברית לכיתה ט.

מבחן מפמ"ר עברית לכיתות ז-ח להערכה פנימית

לקראת חודש פברואר יישלחו לבתי הספר יחידות הערכה מתוקשבות להערכה פנימית בית ספרית. מטרת היחידות לקבוע אחידות בתוכניות העבודה הבית ספריות בהלימה לתוכנית הלימודים על-פי שכבת גיל, וכן לקבוע תקן אחיד ומחייב להיבחנות בכל שכבת גיל. יחידות הערכה תהיינה מתוקשבות ויחייבו היבחנות בחדר המחשבים או בעזרת מחשבים אישיים בכיתות. ההערכה היא בית ספרית ותהווה בסיס לעדכון תוכניות העבודה הבית ספריות לצמצום הפערים ולקידום ההישגים.

כל בחינות המיצ"ב ומאגר הכלים הפנימיים – בסביבות קיוון העברית ובאתר ראמ"ה.

כלי הערכה מבוססי בינה מלאכותית – המבדקים שבדקים את עצמם

ראמ"ה והמזכירות הפדגוגית פיתחו כלי הערכה פנימיים מבוססי בינה מלאכותית (AI) בעברית לכיתות ח. הכלים מאפשרים לקבל דיווח מהיר על מצב התלמידים כולל המלצות לפעולה. המבדקים האוטומטיים הם בהבנת הנקרא, הבעה בכתב וקריאה בקול.

מדובר בכלים ניסיוניים, המשמשים לצורכי הערכה פנימית בלבד. העברת הכלים אינה חובה, והיא על בסיס התנדבותי בלבד. לא ייעשה שום שימוש במידע שייאסף מהתלמידים.

גישה לכלים הדיגיטליים באתר ראמ"ה

קראו על שילוב בינה מלאכותית בהוראת עברית.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

תוכנית הלימודים בחטיבה הביניים

כיתה ז	כיתה ח	כיתה ט	
• הבנת הנקרא ואוצר מילים 30-25% • הבעה בכתב 30-25% • הבעה בעל פה 15-10% • לשון ומטה-לשון 25-20%	• הבנת הנקרא ואוצר מילים 25-20% • הבעה בכתב 35-30% • הבעה בעל פה 15-10% • לשון ומטה-לשון 30-25%	• הבנת הנקרא ואוצר מילים 25-20% • הבעה בכתב 25-20% • הבעה בעל פה 15-10% • לשון ומטה-לשון 50-40%	פריסת התכנים ושקלולם בציון
9 ש"ש במהלך שלוש השנים. המקצוע חייב להילמד מדי שנה וכל השנה.			מספר ש"ש
• מבדק עמי"ת • מגוון כלי הערכה לכיתה ז: - באתר ראמ"ה - בפורטל הפדגוגי - באתר ראמ"ה - בפורטל הפדגוגי	• מגוון כלי הערכה לכיתה ח: - באתר ראמ"ה - בפורטל הפדגוגי - מבדקי תנופה לבדיקה אוטומטית	• מגוון כלי הערכה לכיתה ט: - באתר ראמ"ה - בפורטל הפדגוגי • מבחן ארצי מדגמי	צומתי הערכה ומיפוי

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

הבנת הנקרא

כיתה ז	כיתה ח	כיתה ט	
30-20	30-20	30-20	מספר הטקסטים בשנה
2000-1000	2000	2000	היקפי המילים בבחינה
במהלך ההוראה יש לעבוד על טקסטים רבים בהיקפים שונים. היקפי המילים המצוינים כאן נוגעים להיקף המרבי בבחינה מסכמת.			
2-1	3-2	6-3	מספר הטקסטים בבחינה
יש לכלול טקסט מרכזי וטקסטים נלווים רציפים ובלתי רציפים. סך המילים בכל הטקסטים יהיה בהיקף המילים הכולל הנזכר לעיל ויהיה בהלימה למורכבות הטקסט ולשלב ההוראה.	יש לכלול טקסטים מרכזיים וטקסטים נלווים רציפים ובלתי רציפים. סך המילים בכל הטקסטים יהיה בהיקף המילים הכולל הנזכר לעיל ויהיה בהלימה למורכבות הטקסט ולשלב ההוראה.	יש לכלול בהדרגה 6-3 טקסטים בסוגות שונות ומסוגים שונים. תיבחן יכולת הניווט של התלמיד בין מגוון טקסטים למטרות תקשורתיות שונות. סך המילים בכל הטקסטים יהיו בהיקף המילים הכולל הנזכר לעיל ויהיה בהלימה למורכבות הטקסט ולשלב ההוראה.	
- הטקסטים יהיו מסוגים שונים: מודפסים, מקוונים, אינטראקטיביים כמפורט בהמשך. - הטקסטים יהיו מסוגות שונות: עיוני-היצגי¹, מידעי, טיעוני ומדריך ולמטרות תקשורתיות מגוונות: מסירת מידע, שכנוע והפעלה². - חשוב לנצל את העיסוק בהבנת הנקרא להרחבת הידיעות על השפה בכלל והשפה העברית בפרט בקריאת טקסטים בנושאים, כגון תולדות הלשון העברית ותחייתה, מעמדה של העברית בימינו וכדומה. בפורטל המורים עומד לרשות המורים מאגר מאמרים בנושא. - למצגות בנושאים השונים, למערכת השידורים הלאומית ולחומרי עזר נוספים להוראה לחצו כאן.			סוגות להוראה ולהערכת הבנת הנקרא

¹ הטקסט ההיצגי מציג אנשים, עובדות ורעיונות, מפרש אירועים היסטוריים ותופעות חברתיות, מבהיר דעות בלא נקיטת עמדה ומסביר את הטען הסבר והבהרה. המאפיין סוג טקסט זה הוא מסירה עובדתית של מידע, של רעיונות ושל דעות. הוא שונה מהשיח השכנועי, שמטרתו לשכנע ולהצדיק את טענת הכותב.

² ברוב הטקסטים לא ניתן להצביע על הבחנה ברורה בסוגה, ובטקסט אחד ייתכנו מאפיינים של כמה סוגות. על כן ההוראה לא תתמקד ב"הוראת סוגות", והשאלה המרכזית שתנחה את קריאת הטקסט היא מטרת הכותב.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

כיתה ז	כיתה ח	כיתה ט
סדר הצגת הדברים אינו מעיד בהכרח על סדר הוראתם. • ערכים מילוניים, אנציקלופדיים וויקיפדיים • מאמרים עיוניים במבנים לוגיים־רטוריים שקופים, כגון תיאור תופעה והצגת רעיון על היבטיו • מאמרי עמדה ושכנוע במבנה לוגי־רטורי שקוף • מכתבים למטרות שכנוע: בקשה, תלונה והתנצלות • מחקרים, לרבות נגיעה לרכיבי הטקסט המחקרי: עורכי המחקר ומשתתפיו, נושא המחקר, מהלך המחקר תוצאות ומסקנות דוחות • ידיעות עיתונאיות וכתבות • דפי מידע ועלוני מידע, הוראות והדרכה • דיאגרמות, טבלאות ותרשימים פשוטים	נוסף על סוגי הטקסטים של כיתה ז יש לעסוק בסוגי הטקסים האלה: • מכתבי תגובה למערכת • יומני רשת (בלוגים וולוגים) • תעמולה ופרסומות • תגובות • מאמרי דעה ושכנוע במבנים לוגיים־רטוריים שאינם שקופים בהכרח • הודעות ומסרים בדוא"ל וברשתות חברתיות, כגון ואטסאפ, טוויטר, אינסטגרם, פייסבוק וכדומה • קריקטורות • דיאגרמות, טבלאות ותרשימים מורכבים	בכיתה ט יש להמשיך לעסוק בשלל סוגי הטקסטים שנלמדו בכיתות ז-ח.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

כיתה ז	כיתה ח	כיתה ט
<u>סדר הצגת הדברים אינו מעיד בהכרח על סדר הוראתם.</u> • נסיבות השיח ומודעות לנמען • השאלה בטקסט • הפקת מידע מכותרות • רעיונות מרכזיים בטקסט • הבחנה בין עובדה לדעה להשערה • זיהוי עמדות • הפקת מידע מתרשימים • השוואה • סיכום טקסט • מיזוג מידע • סוגות וסוגי טקסטים • השלמת תרשים זרימה מלא בחלקו ובסיוע מחסן היגדים • מיזוג מידע: איתור מידע משלים או מתחרה המפוזר בכמה חלקים בטקסט או בכמה טקסטים; שיבוץ מידע במקום המתאים בטקסט.	<u>נוסף על הנושאים של כיתה ז יש ללמד את הנושאים האלה:</u> • רעיונות מרכזיים בטקסט • זיהוי עמדות • טקסטים למטרות שכנוע: • זיהוי רכיבי מבנה בטקסט טיעון: טענה, הצדקת הטענה – נימוקים, הסברים, הוכחות, דוגמאות וטענות נגד • (כדאי להבחין בין סוגי ההצדקות בסוגי הטקסטים השונים. כך על-פי רוב בטקסטים מדעיים הטענות תסתמכנה על הוכחות וראיות, ואילו בטקסטים מתחומי ההומניסטיקה ההצדקה תישען על דוגמאות והסברים של הטקסט.) • ניסוח טענה וטענות נגד • השוואה • סיכום טקסט • מיזוג מידע	<u>נוסף על הנושאים של כיתות ז-ח יש ללמד את הנושאים האלה:</u> • רעיונות מרכזיים בטקסט • זיהוי עמדות • השוואה: • סיכום טקסט • מיזוג מידע • ניתוח, מיפוי ובנייה של תרשימי זרימה • על פי היסודות המארגנים בטקסטים: • טיעון, • תופעה, • בעיה ופתרונה, • סיבה ותוצאה, • השוואה, • רצף כרונולוגי, • היבטים בכיתה ט יושם דגש על תהליכים אלו: חיפוש מידע בכמה מקורות טקסטואליים, מיזוג מידע מכמה מקורות, הערכת המהימנות והאיכות של המידע והתמודדות עם קונפליקטים בין הרעיונות ובין הכותבים. יושם דגש על טקסטים מסוגים שונים (כמפורט בכיתות ז-ח) ועל ריבוי מקורות בכל משימה, וזאת כדי לשקף את השכיחות הרבה של טקסטים עתירי מידע בעולם הדיגיטלי הנוכחי. טקסטים כאלו אינם בהכרח קשים יותר אך מרחיבים את מניפת התהליכים הקוגניטיביים ברמה גבוהה.

פירוט ממדי ההבנה ז-ט

איתור מידע

- איתור פרטי המידע הגלויים המרכזיים והנלווים בטקסטים (לרבות עמדות מפורשות)
- זיהוי קשרים לוגיים גלויים, כגון זמן, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט, הסתייגות, השוואה
- ארגון מחדש של פרטי המידע בטקסט, כגון סידור מידע ברצף, שיבוץ מידע בטבלה
- זיהוי של רכיבי המבנה הגלויים בטקסט

הבנה (פרשנות והיסק)

- הבנת משמעות נרמזת, מובלעת או מטפורית בטקסט
- הבנת מטרת הטקסט
- הבנת נושא הטקסט
- הבנת הרעיון המרכזי של הטקסט
- הבנת רעיונות שונים בטקסט (לרבות רעיונות המנוסחים בשלילה או המנוגדים לציפיות)
- הבנת עמדתו של כותב הטקסט
- הבנת עמדות שונות המוצגות בטקסט
- הבנת קשרים לוגיים שאינם גלויים, כגון סיבתיות, הכללה ופירוט, השתלשלות עניינים, השוואה
- הבנת תפקידיהם של רכיבי מבנה שאינם גלויים בטקסט
- הבנת משמעות של מילים ושל צירופים מתוך הקשר
- הבנת אזכורים שונים המופיעים בטקסט
- מיון פרטי מידע ויצירת קטגוריות
- יצירת הכללות ופירוט
- השוואה בין רעיונות, בין מאפיינים או בין פרטי מידע אחרים
- מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט/ים
- הסקת מסקנות מן הטקסט כולו ומחלקים ממנו

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל־יסודי

הערכה ביקורתית ושיקוף (רפלקציה)

הערכה ביקורתית של תוכן הטקסט

- הערכת תוכן הטקסט (טענות, אמירות, עמדות) באמצעות ידע עולם של הקוראים
- השוואה או קישור בין המידע והרעיונות שבטקסט ובין ידע חיצוני, ניסיון אישי או עמדות של הקוראים
- שימוש בראיות תומכות מן הטקסט ועימותן עם מקורות מידע אחרים שמחוץ לטקסט/ים
- העלאת השערות בנוגע לטקסט
- הצגת טיעונים מחוץ לטקסט ו/או הצגת הוכחות שמחוץ לטקסט לשם ביסוס
- הערכת מידת הרלוונטיות של פיסת מידע
- הערכת עמדות שונות המוצגות בטקסט וביקורת עליהן
- עימות המידע שבטקסט עם קודים חברתיים, מוסריים
- שימוש במידע העולה מן הטקסט/ים להקשרים, למצבים אחרים

הערכה ביקורתית של לשון הטקסט ומבנהו (הבנה מטה־טקסטואלית)

- בחינה אובייקטיבית של איכות הטקסט והתאמתו לנסיבות התקשורת
- בחינת **מידת התאמתם** של רכיבים, כגון סגנון, משלב ובחירות לשוניות **למטרת הכתיבה**
- בחינת **מידת השפעתם** של רכיבים, כגון סגנון, משלב ובחירות לשוניות **על הקוראים**
- הבנת תפקידיהם של אמצעים לשוניים־רטוריים ותרומתם לכתיבה, להעברת המסר ולחיזוק טענת הכותב
- הבנת תפקידיהם של הסימנים הגרפיים הנלווים לטקסט (כגון כוכבית, הדגשות ואיורים)
- הבנת העיקרון המארגן של הטקסט (מבנה לוגי־רטורי)
- הערכה מנומקת על מבנה הטקסט

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

הבעה בכתב

כיתה ז	כיתה ח	כיתה ט	
כ-150 מילים	כ-250 מילים	כ-350 מילים	היקף המילים במטלת הכתיבה
על המורים להרבות במטלות כתיבה קצרות וממוקדות בהיקפים שונים ולקיים לפחות <u>שני</u> מהלכי כתיבה ארוכי טווח במהלך השנה ³ .			
כתיבה למטרות שונות: שכנוע, מסירת מידע והפעלה ⁴			מטרות הכתיבה
- על הכתיבה להיות תהליכית ומלווה בתכנון, ויסות, משוב (מורה ועמיתים), שכתוב ובקרה, עריכה והערכה. - מטלות הכתיבה תהיינה בנסיבות טבעיות ככל האפשר ומתוך מניע כלשהו ולמטרה אותנטית הנוגעת לעולמם של התלמידים. - מקצת מתוצרי הכתיבה יהיו בנושא אישי שהתלמידים יבחרו לכתוב על אודותיו ובהתאם לסוגת הכתיבה ומוקד ההוראה. - הוראת הכתיבה תזמן עיסוק בסוגים שונים של טקסטים. מקצתם ייכתבו בתהליכים קצרי טווח ומקצתם בתהליכים ארוכי טווח. אין הכוונה שהמורה יבדוק את כל תוצרי הכתיבה ואת כל השלבים בתהליכי הכתיבה; המורה יעריך את הכתיבה בצמתים מרכזיים של התהליך, לדוגמה הטיוטה הראשונה, התוצר סופי או הערכת המשובים האישיים של התלמידים. - כדאי להקפיד כי הכתיבה תהיה בזיקה לטקסט אחד או יותר במידת האפשר. מומלץ להימנע מהוראת כתיבה באמצעות תבניות קבועות ולאפשר בחירה בנושאים לכתיבה על-פי תחומי העניין של התלמידים. - מהלכי כתיבה ותיעודם בתלקיט (תיק עבודות): - התלקיט בחטיבת הביניים הוא עדות לתהליכי הכתיבה שהתלמיד חווה במהלך לימודי הבעה בכתב ומציג עדויות לתהליך הכתיבה ולתוצרים הסופיים. יש לשאוף לכתיבה בסביבה מתקשבת, שתאפשר לתלמידים לבצע תהליכי שכתוב משמעותיים וכן תשמר את כל התוצרים. מומלץ כי התלמידים יבנו תלקיטים אשר ילוו אותם למשך כל שנות לימודיהם בחטיבת הביניים.			עקרונות והדגשים

³ מהלך כתיבה יעמיד במרכזו את אחד מנושאי ההוראה המפורטים בהמשך, וילווה במאמרי תשתית ובשלבים מקדמי כתיבה. מהלך ארוך טווח לא ייפרס על פני יותר מ-5-6 שיעורים.

⁴ יש להביא בחשבון כי ברוב הטקסטים לא ניתן להצביע על הבחנה ברורה בסוגה, וכי בטקסט אחד ייתכנו מאפיינים של כמה סוגות. הערכת הכתיבה תתמקד במטרתה המרכזית.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

		• מטרת הכתיבה • מודעות לנמען בזיקה לסוגים השונים של הטקסטים • מבנה הטיעון ומבנים לוגיים שונים • פיתוח הצדקות והנמקות • מודעות לנמען • כתיבת פתיח וסגיר	נושאי ההוראה במרכז תהליכי הכתיבה
כיתה ט	כיתה ח	כיתה ז	
נוסף על הנושאים של כיתות ז-ח יש ללמד את הנושאים האלה: • כתיבת טקסטים למטרות שונות ברצפים לוגיים שונים: רצף כרונולוגי, סיבה ותוצאה, בעיה ופתרונה, תופעה, גורמיה והשפעותיה, השוואה	נוסף על הנושאים של כיתה ז יש ללמד את הנושאים האלה: • כתיבה ממזגת על בסיס שני מקורות למטרת סיכום, כתיבת עלון מידע, תכנון מסלול וכדומה⁵ • כתיבת עמדה מנומקת (כתיבת טיעון) בזיקה לטקסט אחד או יותר מטקסט אחד ושאינה בזיקה לטקסטים. הכתיבה תהיה בהיקפים שונים: תגובת, תשובה לשאלה, תגובה לטקסט, מאמר קצר (כ-250 מילים) • מכתב ודוא"ל רשמיים. המיקוד בהוראה פה הוא בניסוח התמציתי והממוקד הראוי למכתב בהתאם למטרה ולנמען. בתוך כך חשוב לעמוד על ניסוח מדויק של נושא המכתב (בדוא"ל) או הנדון (במכתב רשמי).	סדר הצגת הדברים אינו מעיד בהכרח על סדר הוראתם. • תכנון תשובה, כתיבת תשובה ושכתובה • סיכום של מקור מידע אחד • כתיבת עמדה מנומקת (כתיבת טיעון) בזיקה לטקסט ושאינה בזיקה לטקסט בהיקפים שונים: מרמת התשובה לשאלה עד רמת מאמר קצר (כ-150 מילים) • כתיבת טקסט שימושי (מדריך ומפעיל) • כתיבת כתבה לעיתון • כתיבה ליומן רשת (בלוג) • השוואה: • כתיבת טקסט השוואה רציף, לכיד ומקושר על סמך הטבלה • כתיבה ממזגת: שילוב מידע מתוך תרשים או טקסטון במקום המתאים בטקסט קיים.	סוגי הטקסטים לכתיבה

⁵ אין כל דרישה בשלב זה של הלמידה בחטיבת הביניים לעסוק באזכור מקורות המידע ובכתיבה אקדמית כנדרש בחטיבה העליונה.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

הבעה בעל־פה (דיבור בציבור)			
כיתה ז	כיתה ח	כיתה ט	
2-1	2-1	2-1	כמות הצגות בשנה לתלמיד
- ההתנסויות בהבעה בעל־פה יכולות להיות עצמאיות או בזיקה ליחידות ההוראה שונות (ולהשתלב עם התכנים בהבנת הנקרא ובהבעה בכתב). - שילוב של מיומנויות הבעה בעל־פה ייעשה גם על־פי עקרונות שלהב"ת במקצועות השונים: קריאה בקול של יצירות בשיעור ספרות ושל פרקים בשיעורי בתנ"ך, הרצאה בשילוב מצגת או כרזה ודיון מתוכנן בתחומי־דעת שונים. - שילוב של מיומנויות ההבעה בעל־פה בהווי הבית־ספרי: קריאות והנחיה בטקסים, הרצאה ודיון בימי עיון או בשעות מחנך וכדומה.			עקרונות והדגשים
קריאה בקול של טקסט מנוקד ובלתי מנוקד ערכת משימות חדשות של קריאה בקול, ערכה לתלמיד וערכה למורה – כאן פעילויות הוראה מתוכננות של השתתפות בשיחה או בדיון באופן המותאם למוסכמות השיח ולמשלב הלשוני ערכת משימות חדשות לדיון: ערכה לתלמיד ומדריך למורה הפרזנטציה – שלב א: הכרת מאפייני הפרזנטציה			נושאי הלימוד בהבעה בעל־פה
נוסף על הנושאים של כיתה ז יש ללמד נושא זה: הפרזנטציה – שלב ב: הצגת פרזנטציה			נוסף על הנושאים של כיתה ז יש ללמד נושא זה: - הכרת מאפייני הפרזנטציה מאגר משימות הערכה לפרזנטציה - הפרזנטציה – שלב ב: הצגת פרזנטציה

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

לשון ומטה-לשון

כיתה ז	כיתה ח	כיתה ט
- ידע הלשון יילמד מדי שנה ברמת ההגה, המילה, הצירוף, המשפט והטקסט השלם. כמפורט בטבלה. - מומלץ לקשר בין העיסוק המפורש בידע המטה-לשוני למימוש שלו בהקשרים טקסטואליים ובענפי הלשון האחרים: לדוגמה, התנועות וסימני הניקוד יילמדו בזיקה לקריאת טקסטים בעל-פה, השימוש הרטורי של שמות הפועל ושמות הפעולה יודגם בניסוח הכותרות וכדומה. תקינות לשונית תהיה שזורה בכל נושאי הלימוד. ראוי כי העיסוק בתקינות לשונית ייגע בשאלות של נסיבות השיח, נורמטיביות אל מול קבילות, תפקידה של האקדמיה ללשון העברית וכדומה. למצגות בנושאים השונים, למערכת השידורים הלאומית ולחומרי עזר נוספים להוראה לחצו כאן.		
רוב התכנים שלהלן מופיעים כבר בתוכנית הלימודים חינוך לשוני לבית הספר היסודי (הישג נדרש 8 בכיתות ו). - אופנויות השפה: לשון דבורה ולשון כתובה ההגה - ההגאים וסימני הכתב – הכרת המושגים: אות, עיצור, תנועה וסימני הניקוד. - הכרת שמות התנועות וקריאה מדויקת של טקסט מנוקד המילה - מבנה המילה: שורש ותבנית; זיהוי השורש והמוספיות: תחליות, תוכיות וסופיות (לרבות הכינויים החבורים לציון השייכות והמושא) - חלקי הדיבור:	נוסף על הנושאים של כיתה ז יש ללמד את הנושאים האלה: המילה - מערכת הפועל בגזרת השלמים: נטייה, מיון ויצירה של פעלים בתוך הקשר; - משמעויות הפועל – פעיל וסביל: זיהוי, המרה והתפקיד הרטורי במשמעויות אלה בטקסט. המשפט - גרעיני המשפט הפועלי: גרעין הנושא וגרעין הנשוא (הפועלי). - התאם תחבירי - המרה ממשפט פעיל למשפט סביל ולהפך שם המספר	נוסף על הנושאים של כיתות ז-ח יש ללמד את הנושאים האלה: מערכת הצורות (בגזרת השלמים) - מערכת הפועל בגזרת השלמים לרבות שורשים בעלי ארבעה עיצורי שורש - עקרון התצורה המסורגת לעומת התצורה הקווית בדרכי התצורה האלה: שורש ומשקל, בסיס וצורן סופי, הלחם בסיסים - יש לעמוד על משמעויות משקלים נפוצים: קטל, קטלת, קטלון, מקטל, מקטלה, מקטל, מקטלה ומשקלי שמות הפעולה - יש לעמוד על משמעויות צורני הגזירה הסופיים הנפוצים: סן, סית, סיה, סון, סי (ליצירת שם תואר)

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

<u>תחביר המשפט הפועלי והטקסט</u> - סוגי המשפטים: פשוט, איחוי (מחובר) ומורכב. יש להורות את ההבחנה בין סוגי המשפטים בחתך רוחב ובמבט על. (הדגש בהוראה אינו בניתוח ותחימת איברים ופסוקיות. אין ללמד סוגי פסוקיות) - בניית משפט משני משפטים והמרה בין סוגי המשפטים - הפיסוק התקין: נקודה, פסיק, סימן שאלה, סימן קריאה, נקודתיים ומירכאות <u>שם המספר</u> - המספר הסתמי	המספר הסודר	<u>מילות התוכן</u> – שם העצם: ש"ע מוחשי, ש"ע מופשט, שם פעולה; שם התואר; הפועל ושם הפועל; תוארי הפועל השקופים (כגון לאט, יחד, מחר), תפקידי צורות הבינוני: שם-עצם, תואר, פועל הכינויים: כינויי הגוף, כינויי הרמז <u>מילות תפקוד</u> – מילות היחס ומילות הקישור - היכרות עם מערכת הפועל: - הגופים והזמנים (כולל הציווי) והשימוש בהם בהקשר הכרת הבניינים: הדגש בשלב זה הוא על הכרת שמות הבניינים והיכולת לנוע עם הפועל באותו הבניין בין הגופים והזמנים השונים בתוך הקשר השלימו את דבריכם – השלמתם את דבריכם, המסמך יכתב – המסמך נכתב <u>הצירוף</u> - הצירופים השמניים: - צירוף הסמיכות – זיהוי, תפקיד, יידוע, ריבוי, צירוף שם העצם ושם התואר – זיהוי, התאם, יידוע וריבוי - ההבחנה שבין צירוף למשפט. <u>המשפט</u> - המשפטים: משפטי חיווי לעומת משפטי שאלה - פירוק משפטים והרכבתם ברמה בסיסית. - היחסים הלוגיים ומילות הקישור המבטאות אותם. את הקשרים הלוגיים יש להורות ברמת המשפט, הפסקה
---	---	--

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

		והטקסט השלם לצורכי ההבנה וההפקה של הטקסטים. יש לעמוד על השימוש המדויק של מילות הקישור בתוך הטקסט. יש לעמוד על היחסים הלוגיים האלה: הוספה, זמן (כרונולוגיה), סיבה ותוצאה, תנאי, ניגוד, ויתור והסתייגות, עימות והשוואה. • דרכי מסירת הדיבור: דיבור ישיר ודיבור עקיף • תפקידי סימני הפיסוק: נקודה, סימן שאלה, סימן קריאה, נקודתיים, מירבאות <u>שם המספר</u> • המספר המונה לציון מניה ולציון תאריכים
--	--	---

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

אוצר מילים ומילונאות			
כיתה ז	כיתה ח	כיתה ט	
- העיסוק באוצר המילים יהיה מובנה ולא מזדמן, ויתבסס על עקרונות ברכישת מילים: חזרתיות בהקשרים שונים ומגוונים, הבחנה בין הבנה להפקה וכדומה. - מומלץ כי צוות ובו מורים מתחומי הדעת השונים יחליט על רשימת מילים שכיחות ומרכזיות בתחומי הדעת השונים לצד מילים החוצות תחומי דעת על מגוון משמעויותיהן (כגון מגמה, הפיכה). הקנייתן תיעשה במקביל בשיעורים השונים. - בשיעורי עברית כדאי כי העיסוק באוצר המילים יהיה בהקשר ובשיעורים הרלוונטיים בהבנת הנקרא, בהבעה בכתב, בהבעה בעל־פה ובדקדוק.			
נושאי הלימוד באוצר המילים, הסמנטיקה והמילון	סדר הצגת הדברים אינו מעיד בהכרח על סדר הוראתם. - אסטרטגיות לטיפול במילים שאינן מובנות, אינן מוכרות או בעלות רבדים שונים של משמעויות - הבנת משמעויותיהן של מילים בתוך הקשר או באמצעות ידע מורפולוגי: שורש, תבנית, משפחות מילים - התאמת ההגדרה והמשמעות המילונית להקשר - דרכי החיפוש במילון - שימוש במאגרי מידע מקוונים: אתר האקדמיה, מילון אבניאון וכדומה.	נוסף על הנושאים של כיתה ז יש ללמד את הנושאים האלה: - מבנה ההגדרה: ההבחנה בין הפירוש לבין הדוגמה והמובאה; הגדרה על דרך ההכללה וההבחנה, הגדרה על דרך הנרדפות והניגודיות - פרטים דקדוקיים במילון: מין דקדוקי, חלקי דיבור (שם, פועל, תואר), נטייה ושורש - יחסי מילים ומשמעים: יחסי נרדפות, ניגודיות והיכללות	חזרה על נושאי הלימוד ועיסוק שיטתי לצד עיסוק מזדמן בהם